

Dataskydd.net Sverige
Alsnögatan 18
116 41 Stockholm

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Uppsala 2017-11-02

Remissyttrande över Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – SOU 2017:66 (S2017/04726/SAM)

Dataskydd.net är en svensk ideell, partipolitiskt obunden förening som verkar för bättre tekniskt och juridiskt dataskydd för privatpersoner i Sverige. Det här dokumentet är publicerat med licensen . Kommentarer på var och en av lagarna finns i avsnittet ”Om lagförslagen”, som inleds med en sammanfattning av tillstyrkanden och avstyrkanden. Allmänna observationer om begrepp, förekomsten av upprepningar/dubbellagstiftning, förhållandet till EU-rätten och dylikt finns i brödtextavsnitten.

Innehållsförteckning:

<i>Ändamålsbegreppet och överskådlighet</i>	2
<i>Helt eller delvis automatiserad behandling?</i>	3
<i>Dubbla regler</i>	4
<i>Registret finns inte?!</i>	4
<i>EU-domstolen och stadgan: var är svensk rätt?</i>	5
<i>Samtycke och invändningar</i>	5
<i>Bestämmelser i registerförfattningar</i>	6
<i>Arkiv och statistik</i>	8
<i>Pseudonymisering</i>	8
<i>Rätten till rättelse</i>	8
<i>Om lagförslagen</i>	9
<i>Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken</i>	11
<i>Förslag till ändringar i förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom verksamheten för Inspektionen för socialförsäkringen</i>	12
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1156) om receptregister</i>	13
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (1998:543) om hälsodataregister</i>	14
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten</i>	14
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m.</i>	14
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (2005:258) om läkemedelsförteckning</i>	14
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m</i>	15
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (2006:496) om blodsäkerhet</i>	15
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa</i>	15
<i>Förslag till lag om ändring i lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler</i>	15

Förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355)	15
Förslag till lag om ändring i apoteksdatalagen (2009:367)	15
Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken	16
Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)	16
Förslag till lag om ändring i lagen (2012:263) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga organ	16
Förslag till lag om ändring i lagen (2012:453) om register över nationella vaccinationsprogram	16
Förslag till lag om ändring i lagen (2016:526) om behandling av personuppgifter i ärenden om licens för läkemedel	16
Förslag till förordning om ändring i förordningen (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter	16
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten	17
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:707) om patientregister hos Socialstyrelsen	17
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:708) om medicinskt födelseregister hos Socialstyrelsen	17
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:709) om cancerregister hos Socialstyrelsen	17
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2003:766) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration	17
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2005:363) om läkemedelsregister hos Socialstyrelsen	18
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2006:94) om register hos Socialstyrelsen över insatser inom den kommunala hälso- och sjukvården	18
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2006:196) om register över hälso- och sjukvårdspersonal	18
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2008:194) om tandhålsoregister hos Socialstyrelsen	18
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1422) om behandling av personuppgifter i Statistiska centralbyråns verksamhet med framställning av statistik över kommunalt vårdnadsbidrag	18
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:116) om register hos Socialstyrelsen över läkemedel som lämnats ut från apotek i Jämtlands län	19
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:306) om behandling av personuppgifter i Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets verksamhet i fråga om det statliga tandvårdsstödet	19
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2013:413) om kosmetiska produkter	19
Förslag till förordning om ändring i läkemedelsförordningen (2015:458)	19
Förslag till förordning om upphävande av förordningen (1994:565) om vårdnadsbidragsregister.	20
Förslag till förordning om upphävande av förordningen (1998:156) med bemyndigande för Datainspektionen att meddela säkerhetsföreskrifter för socialförsäkringsregister	20
Källförteckning	20

Ändamålsbegreppet och överskådlighet

Registerlagarna på Socialdepartementets område ska skydda sjuka och utsatta människor från integritetskränkningar. Men ett sammelsurium av 33 registerförfattningar kan inte antas uppnå detta mål.

Dataskydd.net är inte eniga med utredningens förståelse att dataskyddsförordningen inte förändrar förutsättningarna för bestämmelser om registerförfattningarnas syfte.¹ Bland annat menar vi att det finns en omfattande sammanblandning av *ändamålsbegränsning* och *rättslig grund* som också påtalats av utredningen om en ny brottsdatalag.² Ambitionen med att skapa specialbe-

¹SOU 2017:66, kap. 9.4.

²SOU 2017:29, s. 240–241.

Informationshanteringsutredningen anser att det har skett en sammanblandning mellan vad som i dataskyddsrättslig mening är särskilt bestämda ändamål och tillåtna rättsliga grunder för behandling. Det finns enligt den utredningen risk att tillämparen blandar samman ändamål med rättslig grund och godtar ett i författning bestämt allmänt ändamål som ett särskilt och tillräckligt preciserat ändamål och drar den felaktiga slutsatsen att personuppgiftslagens krav därmed är uppfyllda. /.../

Utredningen anser att det finns fog för Informationshanteringsutredningens uppfattning att vad som i dataskyddsrättslig mening är tillåtna rättsliga grunder för behandling och vad som är renodlade ändamålsbestämmelser ibland har blandats samman. En sådan sammanblandning kan leda till att tillämparen förväxlar rättslig grund med ändamål och godtar ett i författning angivet allmänt ändamål som ett särskilt och tillräckligt preciserat ändamål. Det är därför viktigt att det görs tydligare skillnad mellan bestämmelser om rättslig grund och ändamålsbestämmelser.

stämmelser kan i och för sig vara lovvärd³ men blir kontraproduktiv: det blir svårare för privatpersoner att förstå vilka rättigheter de har, och därför svårare för privatpersoner att utöva dessa rättigheter. Det blir också svårare för de berörda myndigheterna, personuppgiftsansvariga, att bedöma i vilken utsträckning de själva är ansvariga för konsekvensbedömningar och utvärderingar, och i vilken utsträckning lagstifaren anser att lagstifaren själv gjort dessa bedömningar. Det stör den *ansvarsutkrävandedekadja* som är tilltänkt i dataskyddsförordningen.

Exempel: Förstärkningen som uteblev.

Utredaren summerar konsekvenserna av sina förslag med följande ord: ”Den skyddsåtgärd som föreslås införas i läkemedelsförordningen innebär ett förstärkt skydd av den personliga integriteten. I övrigt medför förslagen inte några konsekvenser för den personliga integriteten.”^a

Vad utredaren konkret menar med detta är att han försvagat skyddet av den personliga integriteten eftersom Läkemiddelsverket och Läkemiddelsföretagen berättat för utredaren att de vill kartlägga enskilda individer.^b

^aSOU 2017:66, kap. 16.4.

^bSOU 2017:66, s. 589:

Läkemiddelsverket och Läkemiddelsindustriföreningen har till utredningen framfört följande behov av att kunna behandla även de nyttillkomna kategorierna [genetiska uppgifter, biometriska uppgifter, vår anm.]. /.../ I takt med att läkemedelsbehandlingen blivit mer individanpassad tas allt större hänsyn till den enskilda patientens genetiska förutsättningar för att avgöra risken för biverkningar av olika läkemedel, varför behovet av att liksom i dag kunna behandla genetiska uppgifter sannolikt kommer att öka.

Notera att utredaren alltså inte som normalt, och som det är tänkt, föreställer sig att känsliga personuppgifter ska få behandlas av Läkemiddelsverket och Läkemiddelsindustrin för att framtida individualiserade behandlingar när individen har samtyckt, utan att utredaren föreställer sig att det på grund av påtryckningarna från Läkemiddelsverket och Läkemiddelsföretagen är nödvändigt att ge *carte blanche* för sådan behandling utan individens samtycke. Detta kan svårigen begripas som en förstärkning av individens rättigheter, och det är direkt oärligt av utredaren att framställa det som så.

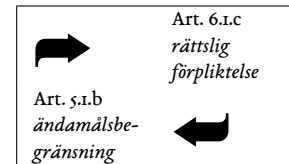
Helt eller delvis automatiserad behandling?

Alla svenska registerförfattningar förefaller vara skrivna på ett teknik-oneutral sätt, och skyddar därför inte behandling av uppgifter som inte är helt eller delvis automatiserad. Dataskyddsförordningen gör emellertid ingen åtskillnad mellan tekniskt medium för behandling. Eftersom registerförfattningarna i konkret mening utgör lagar som styr utformningen av särskilda statliga register (databaser, datasystem, IT-system) kanske det inte för registerförfattningarnas del spelar någon större roll att man inte tar dataskyddsförordningens teknikneutralitet i beaktande, men för de myndigheter som tillämpar lagstiftningen borde det spela roll.

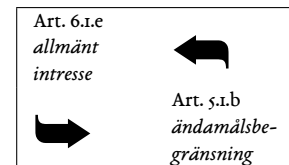
³Se t. ex. SOU 2017:66, kap. 9.3

[B]estämmelser i registerförfattningar som begränsar myndigheters och enskildas möjligheter till behandling av personuppgifter och utökar deras skyldigheter i förhållande till dataskyddsförordningen behållas.

1. Ändamålet är lagstadgat, därför förpliktar det.

2. Ändamålet är lagstadgat, därför är det ett allmänt intresse.

Cirkelresonemang (exempel).

SparL har i 3 § punkt 2 en ändamålsbegränsning utan juridisk bas. Det vill säga, ändamålet med Skatteverkets personadressregister anges vara att kunna ta ut uppgifter om namn och adress genom urvalsdragning för direktreklam, opinionsbildning eller samhällsinformation eller annan därmed jämförlig verksamhet. Ändamålsbegränsningen uppfyller förvisso kraven i dataskyddsförordningens artikel 5.1.b (*ändamålsbegränsning*) men det är inte uppenbart vilka villkor i dataskyddsförordningens artikel 6 som åberopas för behandlingen i 3 § punkt 2. Är det ett allmänt intresse att Skatteverket kan behandla uppgifter för att lämna ut dem till direktreklamföretag (artikel 6.1.e)? Eller är det en rättslig förpliktelse för Skatteverket att tillhandahålla urvalsdragna personuppgifter för opinionsbildning och samhällsinformation (artikel 6.1.c)? Förordning (2007:780) med instruktion för Skatteverket anger inte att Skatteverket skulle ha några sådana rättsliga förpliktelser, och inte heller regleringsbrevet antyder att Skatteverket skulle ha förpliktelser gentemot varesig opinionsbildare eller reklamkamakare.

Felaktiga upprepningar av artikel 5.1.b.

- Förslag i kap. 1.1, kap. 114, 10 §.
- Förslag i kap. 1.2, 7 §.
- Förslag i kap. 1.3, 7 §.
- Förslag i kap. 1.12, kap. 2, 5 §.
- Förslag i kap. 1.13, 9 §.
- Förslag i kap. 1.17, 6 §.
- Förslag i kap. 1.18, 9 §.
- Förslag i kap. 1.29, 4 §.
- Förslag i kap. 1.31, 4 §.

Onödiga upprepningar av artikel 9.3.

- Förslag i kap. 1.5, 7 §.
- Förslag i kap. 1.7, 4 §.
- Förslag i kap. 1.12, kap. 2, 7a §.
- Förslag i kap. 1.12, kap. 12, 8 §.
- Förslag i kap. 1.13, 9a §.
- Förslag i kap. 1.18, 9a §.

Underliga, varierande listor.

- Förslag i kap. 1.3, 20 §.
- Förslag i kap. 1.7, 10 §.
- Förslag i kap. 1.12, kap. 8, 6 §.
- Förslag i kap. 1.13, 16 §.
- Förslag i kap. 1.17, 13 §.
- Förslag i kap. 1.18, 21 §.
- Förslag i kap. 1.21, 7 §.
- Förslag i kap. 1.22, 7 §.
- Förslag i kap. 1.23, 7 §.
- Förslag i kap. 1.25, 6 §.
- Förslag i kap. 1.26, 6 §.
- Förslag i kap. 1.27, 8 §.
- Förslag i kap. 1.28, 6 §.

Dubbla regler

På ett flertal ställen i utredarens förslag förekommer ”dubbelreglering”, med vilket vi menar att en omständighet som redan framgår av dataskyddsförordningen upprepas i en registerförfattning. Det är inte uppenbart att denna lagstiftningsteknik gör saker tydligare eller enklare.

Det finns ett antal besynnerliga kvasi-upprepningar, som förpliktigar myndigheter att marknadsföra bestämmelserna om sökbegränsning (i vissa fall), eller tystnadsplikt (i andra fall), eller att den enskildes rättigheter är begränsade (i ytterligare andra fall). Dessa listor av information som privatpersoner ska ges av myndigheter är inte konsekventa mellan olika verksamheter, vilket skapar dålig förutsägbarhet för en privatperson som vill utöva sina rättigheter.

Dataskydd.net anser, likt Integritetskommittén,⁴ att regeringskansliet bör överväga att skapa en särskild lag för informationskrav inom dataskyddet på Socialdepartementets område.

Registret finns inte?!

Enligt uppgifter till Dataskydd.net finns registret hos Socialstyrelsen över läkemedel som lämnats ut från apotek i Jämtlands län inte kvar. Utredaren föreslår trots det att förordningen (2011:116) ska finnas kvar, och justeras till dataskyddsförordningen. I vår inlägga till utredningen påtalade vi behovet av att gå igenom tekniska system och processer.⁵

⁴ SOU 2017:52, förslag 8, s. 29.

⁵ Dataskydd.net, inlägga till Socialdatautredningen, september 2016.

Figur 1: Det är inte uppenbart för vem det blir enklare av att man säger ungefär samma sak om och om igen fast på olika platser i lagstiftningen. Å ena sidan kan de som ska följa lagstiftningen bli förvirrade över vilka bestämmelser som ”gäller mest” (jämför omständigheten att EU-domstolen tolkar artikel 5.1.b på ett sätt som utredaren inte föreställt sig eller föregripit), och å andra sidan blir det väldigt trassligt för enskilda privatpersoner som försöker förutsäga sina rättigheter.

Förslagen är här listade efter i vilket kapitel i SOU 2017:66 de framställs. Anledningen till att vi valt denna systematik för att presentera listorna är för att det var det enklaste sättet att undvika upprepningar av lagarnas ibland extremt långa huvudtitlar.

Utredaren har uppenbarligen inte tagit fasta på detta råd, om utredaren inte inventerat huruvida befintliga registerförfattningar är nödvändiga, i den mening att de reglerar ett register som finns. Detta bidrar till svåröverskådligheten bland registerförfattningarna, och gör det framför allt svårt med enskilda privatpersoner som vill utöva sina rättigheter.

Om det är så att registret över läkemedel som lämnats ut från apotek i Jämtland inte finns kvar, bör lagen definitivt tas bort. För att undvika sådana här pinsamma, onödiga registerförfattningar bör man överväga att samla reglerna om register i en enda lag.

EU-domstolen och stadgan: var är svensk rätt?

Så vitt vi förstår återstår problemet att lösa hur de svenska registerförfattningarna ska anpassas efter EU-domstolens praxis, och särskilt domstolens tolkningar av dataskyddsförordningen eller dataskyddslagstiftning mot bakgrund av EU:s stadga för grundläggande rättigheter.⁶ Eftersom dessa nya rättsförhållanden i princip borde innebära att Sverige har något liknande en konstitutionsdomstol på dataskyddsområdet, behöver både regeringen, dess tjänstemän och lagstiftaren i riksdagen förbereda sig på att man inte på samma sätt som tidigare trivialt kan åsidosätta enskildas rättigheter.

Den direkta tillämpningen av dataskyddsförordningen i Sverige innebär att EU-domstolens uttalanden om dataskyddsförordningens innebörd även gäller för svenska myndigheter och registerförfattningar. Det kan till exempel röra omfattningen av enskildas rättigheter eller möjligheten för myndigheter att hitta nya ändamål för redan insamlade uppgifter enligt förordningens artikel 6.4.

Svensk lagstiftning kan i och med ovanstående omständigheter komma att påverkas av rättstvister som uppstått i ett annat medlemsland. Till exempel sådana länder där privatpersoner och organisationer, till skillnad från i Sverige, har möjlighet att efterfråga rättslig prövning av lagstiftning eller där det är enklare att utkräva tjänstemannaansvar eller direkt ansvar av myndigheter.

Samtycke och invändningar

Många lagar på det här området förutsätter att individer inte behöver lämna samtycke för behandlingen, trots att en sådan rättighet för privatpersoner är det enklaste sättet för en personuppgiftsansvarig att uppfylla sina förpliktelser med avseende på transparens och insyn. Särskilt gäller detta uppgifter som myndigheter samlar in från andra myndigheter (eller efter privatiseringar av vissa vårdfunktioner, även privata aktörer) utan att ha kontakt med privatpersonen om detta.

Detta förfarande skapar dålig förutsägbarhet för privatpersonen kring vilka aktörer som faktiskt behandlar deras uppgifter, men medför också dålig insyn i den offentliga förvaltning på socialtjänst- och vårdområdet, eftersom det i praktiken blir väldigt svårt för privatpersoner att förutse vilka som är inblandade i hanteringen av deras egna ärenden.

Samtyckesbestämmelsen i dataskyddsförordningens art. 6.1.a är inte bara en formalitet utan också ett sätt att åskådliggöra processer, särskilt då samtycket

⁶Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, Europeiska unionens officiella tidning nr C 083, 30/03/2010 s. 0389 – 0403.

måste vara specifikt och avgränsat.⁷

I en hel del lagar på det här området är det fallet att individer får en möjlighet att göra invändningar mot behandlingen med stöd av dataskyddsförordningens art. 21, i stället för en rättighet att samtycka till behandlingen med stöd av dataskyddsförordningen art. 6.1.a. Den svenska traditionen har varit att underordna individens intressen, det offentliga institutionella intresset av bekvämlighet, men dataskyddsreformen bör ses som ett tillfälle att frånga denna tradition.

Det här är behäftat med samma problem som uppstår vid avsaknad av samtycke.

För de fall att man bedömer att omständigheter kring en privatperson måste registreras trots att privatpersonen eventuellt har föregående eller efterföljande invändningar, behöver man registrera uppgifterna anonymt. Idag ingår i kvalitetsregistren personnummer, namn, bostadsort, samt information om personliga vanor, bostads- och levnadsförhållande eller livspreferenser. Det är ohemult att registrera denna information om privatpersoner mot deras vetskap och föregående samtycke.

Bestämmelser i registerförfattningar

I det nedanstående har Dataskydd.net framställt ett antal begrepp och underligheter som förekommer i svenska registerförfattningar, och som synbart gör väldigt lite för att förbättra eller förenkla möjligheter för privatpersoner att utöva sina rättigheter till privatliv och dataskydd. Datalagarna på Socialdepartementets område innehåller samtliga dessa specialbegrepp.

Direktåtkomst	Direktåtkomst föreslås ofta vara ett kostnadseffektivt sätt att möjliggöra större informationsdelning mellan myndigheter, särskilt om det upplevs att kontrollåtgärder mot tjänstemän eller privatpersoner behöver utökas. ⁸ Kontrollåtgärder som riktas mot individer, som individer inte har någon möjlighet att värja sig emot eftersom deras normala dataskydds rättigheter sätts ur spel, är dock integritetskränkande även om de är billiga att genomföra. Att bevara systematiken för lagstadgad direktåtkomst kan vara önskvärt, eftersom det inför en extra bromskloss som gör att onödiga integritetskränkningar inte uppstår i onödan. För att inte i onödan begränsa privatpersoners rättigheter bör det dock framgå i direktåtkomstbestämmelser att dataskyddsförordningen artikel 14 (<i>information till enskild</i>) och artikel 25 (<i>inbyggt integritetskydd</i>) gäller. Det viktiga är alltså privatpersoner kan informeras om hur uppgifter om dem själva använts, att detta loggas, och åtkomstmekanismerna upprätthåller integritet och informationssäkerhet.
Uppgiftskategorier	Att särreglera vilka uppgiftskategorier som ska ingå i en viss databas är inte lika nödvändigt. Dataskyddsförordningen artikel 5.1.c (<i>dataminimering</i>) bör redan medföra att inget register upprättas som innehåller fler uppgiftskategorier än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med behandlingen, och när ett register väl är på plats är det tillräckligt dyrt och komplicerat att ändra på registrets struktur för att man inte ska

⁷Se Datainspektionens vägledning för samtycke, och Post- och telestyrelsens vägledning för samtycke.

⁸Jfr RiR 2010:18.

	behöva anta att den extra trögheten det innebär att ha en lagstiftning om kategorierna är nödvändig. Konsekvensbedömningar och information till privatpersoner är i sådana fall bättre verktyg att säkerställa återhållsamhet i registreringsverksamheten.	
Känsliga uppgifter	Dataskyddsförordningen artikel 9.2 innehåller redan en uttömmande lista på tillfällen då känsliga uppgifter kan behandlas, varför det inte är nödvändigt att införa särskilda lagstöd för sådan behandling. Förordningens 5.1.b (<i>ändamålsbegränsning</i>), artikel 5.1.c (<i>dataminimering</i>) och 5.1.e (<i>lagringsminimering</i>) borde redan få myndigheterna att i egenskap av personuppgiftsansvariga inte behandla uppgifterna annat än om det är absolut nödvändigt. Enskildas rättigheter i artiklarna 12–22 samt tillsynsverksamhet förhindrar att myndigheterna behandlar känsliga uppgifter i allt för hög utsträckning.	Tidigare i Dataskydd.net:s serie av remissyttranden om registerförfattningar, i de avseenden det har beröringspunkter med innevarande promemoria:
Gallring	Gallring ska ske så fort uppgifterna inte längre behövs enligt dataskyddsförordningen artikel 5.1.e (<i>lagringsminimering</i>). Genom att fixera tidsbegränsningar i registerförfattningar som inte är korrelerade med uppgifternas användningsområden i myndigheternas verksamhetsinstruktioner riskerar regeringen att försämra snarare än förbättra enskildas integritetsskydd. Motsvarande resonemang gäller som för känsliga uppgifter.	1. SOU 2017:29: särskilt avseende insyn och informationssäkerhet, samt tillsyn. 2. SOU 2017:39: särskilt om begreppsfrågor (pseudonymisering, allmänt intresse), arkiv, insyn och informationssäkerhet, samt tillsyn. 3. Fi2017/02899/S3: särskilt om begreppsfrågor (allmänt intresse), rättslig grund (art. 6) visavi dataskyddets principer (art. 5). 4. Ds 2017:26: särskilt om allmänt intresse och privat sektor. 5. Ds 2017:33: särskilt om rättslig grund (art. 6) visavi dataskyddets principer (art. 5).
Personuppgiftsansvar	Vem som ska vara ansvarig för behandlingar kan behöva framgå av lagstiftning, för att göra ansvaret tydligt för enskilda och för myndigheterna själva.	Samtliga remissyttranden återfinns på https://dataskydd.net/vara-remissvar
Sökbegrepp	Sökbegrepps begränsningar är ett sorts krav på användargränssnittet för tjänstemäns åtkomst till vissa databaser, och följer per automatik från dataskyddsförordningen artikel 25 (<i>inbyggt integritetsskydd</i>). ⁹ Sökbegränsningarna motiveras i vissa fall sekundärt med att det krävs specifika begränsningar av offentlighetsprincipen enligt tryckfrihetsförordningen, ¹⁰ med motiveringen att de, eftersom de förbjuder myndigheterna att upprätta vissa sorters handlingar som annars skulle gå att upprätta vid förfrågan, höjer integritetsskyddet. Om detta senare är målet med sökbegränsningsparagraferna, borde det vara enklare och mer transparent att skriva om dessa regler som förbud mot att upprätta handlingar av det slag som avses, istället för att ge paragraferna funktionen av specifikation för användargränssnitt.	

Det är hyfsat tråkigt att göra tabeller liknande dem vi redan sammanställt för avsnittet om dubbel lagstiftning, så vi gör ingen extra genomgång här. Om

⁹ Se t. ex. Datainspektionen. Inbyggt integritetsskydd, 2012.

¹⁰ Se t. ex. SOU 2017:39, s. 176:

Ett sådant sökförbud innebär i svensk rätt också att offentlighetsprincipen inskränks enligt den så kallade begränsningsregeln i 2 kap. 3 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen. En begäran att få tillgång till en sammanställning av uppgifter som är resultatet av en sådan förbjuden sökning ska alltså avslås på den grunden att sammanställningen inte anses förvarad hos myndigheten. Att sammanställningar av känsliga personuppgifter inte lämnas ut framstår som en inte obetydlig integritetsvinst för de registrerade. Det bör dock understrykas att begränsningsregeln inte hindrar att sökningar görs i färdiga elektroniska handlingar vid en begäran om tillgång till allmänna handlingar. Sökning får alltså på begäran ske i upptagningar där myndigheten eller den som lämnat in handlingen till myndigheten har gett upptagningen ett bestämt, fixerat, innehåll som går att återskapa gång på gång.

utredaren hade haft ambitionen att förenkla och anpassa lagstiftningen till dataskyddsförordningens mål, som är att privatpersoner ska få god insyn och kontroll över personuppgiftsbehandling som relaterar till dem själva,¹¹ hade utredaren själv gjort detta arbete. Nu sitter tyvärr socialdepartementet med en suboptimal utredning som de nog tyvärr kommer ha svårt att fly ifrån.

Arkiv och statistik

Pseudonymisering

Utredningen har förbisett möjligheten att använda pseudonymer i allmänna handlingar som ska arkiveras eller användas som statistiskt underlag. Pseudonymisering innebär att tröskeln för att koppla en specifik handling till en specifik individ blir högre. Integritetsskyddet blir därför högre. Vidareanvändning av det arkiverade materialet i forskning eller statistikframställning blir mindre integritetskränkande, samtidigt som insynen i myndigheternas verksamheter inte behöver begränsas.

God dataskyddspraktik behövs i hela värdekedjan för databehandling, vilket reflekterats i den europeiska lagstiftningen och därför bör föras in även i den svenska implementationen. Den nyligen publicerade Digitaliseringsstrategin¹² bekräftar att regeringen är motiverad att säkerställa sig om god dataskyddspraktik i hela värdekedjan, och till och med sikta på att bli drivande på området.¹³ Den ansträngningen börjar med att man inte gör lättsamma förbiseenden i dataskyddslagar på Socialdepartementets område.

Rätten till rättelse

Redan 1972 observerades att blotta vetskapen om att felaktiga uppgifter om den egna personen finns registrerade hos en myndighet kan skapa stort obehag för en enskild.¹⁴ Det rör inte bara risken att uppgifterna åter tas i bruk¹⁵ och därmed riskerar användas som grund för beslut eller åtgärder mot den egna personen, utan också oron för att en genomgång av de arkiverade handlingarna medför att man blir offer för förutfattade meningar.

Logiken bakom att ha en rätt till rättelse i lagstiftningen är alltså från början klar: det ska skydda privatpersoner från obehaget det innebär att felaktigt utpekats som något man inte är. Samtidigt är logiken bakom att spara felaktiga uppgifter svårbegriplig.

¹¹Dataskyddsförordningen, skäl 7.

¹²Regeringen, För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi (N2017/03643/D).

¹³*Ibid.*, s. 18-19.

¹⁴SOU 1972:47, s. 87-88.

Varje felaktighet i personuppgifter som ingår i ett personregister kan befaras medföra otillbörligt integritetsintrång. På grund av de möjligheter som den automatiska databehandlingen ger att använda en uppgift i många olika sammanhang och att finna den även efter lång tid är riskerna för att en oriktighet skall vålla skada större än i fråga om manuell hanterade uppgifter. Härtill kommer att den omständigheten att en uppgift härrör från ett ADB-register i många ögon ger den ett särskilt sken av riktighet och objektivitet. Skulle det finnas skäl att misstänka, att en uppgift är oriktig, bör registerföraren därför vara skyldig att kontrollera den. Detta torde f. ö. i regel ligga även i hans eget intresse. Visar det sig att uppgiften är felaktig, bör registerföraren vara skyldig att rätta den. Kan uppgiften inte bestyrkas, bör den utgå ur registret om den registrerade påyrkar det.

¹⁵Jfr. förslagen i SOU 2017:39, kap. 14.4.2.

Kontinuerligt kretslopp. Dataskydd är något som måste säkerställas genom att hela organisationen har en integrerad process för att åstadkomma dataskydd. Det behöver inkludera både leverantörer, beställare, organisatoriska omständigheter och verksamheten.

Bild: ©@recycling.com.

NJA PSEUDONYMISERAR

Pseudonymisering sker i Nytt juridiskt arkiv och de prejudicerande beslut som tillgängliggörs på dom.se. Denna sorts pseudonymisering blir mindre explicit uppmuntrad av att utredaren inte föreslår göra det lätt för myndigheterna att redan från början arkivera sina handlingar enligt denna modell. Dataskyddet borde ses som ett kretslopp, där alla komponenter är viktiga.

Datainspektionen har redan för ett decennium sedan kritiserat Försäkringskassan för deras bristande rutiner för rättelse av felaktiga uppgifter.¹⁶ Påpekandena om brister verkar inte ha utmynnat i åtgärder mot att Försäkringskassan inte rättar felaktiga uppgifter, men däremot förefaller en utbredd uppfattning ha slagit rot i utredningsväsendet att rätten till rättelse som sådan är problemet, för att rätten till rättelse kan medföra att myndigheter behöver vidta åtgärder.¹⁷ Informationshanteringsutredningen föreslog till exempel skarpa begränsningar av rätten till rättelse.¹⁸

Myndigheterna gagnas inte av att ha felaktig information om en privatperson. Forskningen kan inte antas ha nytta av att det finns felaktigheter i forskningsunderlaget. Tvärtom borde forskning gagnas mycket mer av att forskningsunderlaget är korrekt. Allmänheten har inte heller något intresse, annat än möjligen nyfikenhet, av att ta del av felaktiga uppgifter om en enskild privatperson. Anledningen till att det verkar finnas en stark rörelse för bevarande av felaktiga uppgifter i svenska myndighetsregister kan istället vara en annan: det är dyrt och tråkigt att förändra tekniska system och organisatoriska rutiner.

Ångestskapande. Blotta vetskapen om att det finns felaktiga uppgifter som kan komma att utgöra grund för nya beslut, bli föremål för forskning eller komma till eftervärldens vetskap kan bli en stor, ångestskapande börda för privatpersoner. Förutom att det påverkar den enskildes förtroende för statsmakten negativt, kan det också medföra att privatpersonen av rädsla inte fungerar bland sina medmänniskor.

Bild: © <https://TheNounProject.com>

Om lagförslagen

Sammanfattning.

Tillstyrker förslag:

- 1) Förslag till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m,
- 2) förslag till lag om ändring i lagen (2006:496) om blodsäkerhet,
- 3) förslag till lag om ändring i lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa,
- 4) förslag till lag om ändring i lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler,
- 5) förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622),
- 6) förslag till lag om ändring i lagen (2012:263) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga organ,
- 7) förslag till förordning om ändring i förordningen (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter,
- 8) förslag till förordning om ändring i förordningen (2006:196) om register över hälso- och sjukvårdspersonal,
- 9) förslag till förordning om ändring i förordningen (2013:413) om kosmetiska produkter,

¹⁶Datainspektionen Dnr 998-2007 Beslut [mot Försäkringskassan] efter tillsyn enligt personuppgiftsagen (1998:204):

Det finns inom Försäkringskassan några dokument som beskriver när och hur handläggare ska beställa information till den registrerade (s.k. registerutdrag) ur Försäkringskassans system. Det finns dock inget dokument som behandlar gränsdragningen mellan partsinsyn, offentlighetsprincipen och registerutdrag. Det saknas helt och hållet dokument om Försäkringskassans rättelsemöjligheter.

Försäkringskassan har således ännu inte tagit fram den enhetliga rutin för rättelser som Försäkringskassan i samband med Datainspektionens tidigare inspektion i december år 2005 (dnr 1857-2005) planerade att genomföra.

Någon uppföljande tillsyn verkar inte ha skett efter 2007, och det är oklart huruvida det idag finns rutiner på Försäkringskassan för rättelse av felaktiga uppgifter.

¹⁷SOU 2015:39, s. 556.

¹⁸Se även Dataskydd.net:s remissyttrande över SOU 2015:39 Myndighetsdatalog.

- 10) förslag till förordning om upphävande av förordningen (1994:565) om vårdnadsbidragsregister och
- 11) förslag till förordning om upphävande av förordningen (1998:156) med bemyndigande för Datainspektionen att meddela säkerhetsföreskrifter för socialförsäkringsregister.

Avstyrker delvis förslag:

- 1) Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
- 2) förslag till lag om ändring i lagen (1998:543) om hälsodataregister,
- 3) förslag till lag om ändring i lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m.
- 4) förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355),
- 5) förslag till lag om ändring i lagen (2016:526) om behandling av personuppgifter i ärenden om licens för läkemedel,
- 6) förslag till förordning om ändring i förordningen (2003:766) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration, och
- 7) förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1422) om behandling av personuppgifter i Statistiska centralbyråns verksamhet med framställning av statistik över kommunalt vårdnadsbidrag.

Avstyrker förslag:

- 1) Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1156) om receptregister,
- 2) förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten,
- 3) förslag till lag om ändring i lagen (2005:258) om läkemedelsförteckning,
- 4) förslag till lag om ändring i apoteksdatalagen (2009:367),
- 5) förslag till lag om ändring i lagen (2012:453) om register över nationella vaccinationsprogram,
- 6) förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten,
- 7) förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:707) om patientregister hos Socialstyrelsen,
- 8) förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:708) om medicinskt födelseregister hos Socialstyrelsen,
- 9) förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:709) om cancerregister hos Socialstyrelsen,
- 10) förslag till förordning om ändring i förordningen (2005:363) om läkemedelsregister hos Socialstyrelsen,
- 11) förslag till förordning om ändring i förordningen (2006:94) om register hos Socialstyrelsen över insatser inom den kommunala hälso- och sjukvården,
- 12) förslag till förordning om ändring i förordningen (2008:194) om tandhälsoregister hos Socialstyrelsen,
- 13) förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:116) om register hos Socialstyrelsen över läkemedel som lämnats ut från apotek i Jämtlands län,
- 14) förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:306) om behandling av personuppgifter i Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets verksamhet i fråga om det statliga tandvårdsstödet, och
- 15) förslag till förordning om ändring i läkemedelsförordningen (2015:458).

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Utredaren har missförstått dataskyddsförordningens art. 5, som ju inte tillämpas av lagstiftaren på myndigheter, utan är något som *myndigheter* i egenskap av personuppgiftsansvariga tillämpar på databehandling som myndigheterna känner sig nödgade att genomföra utifrån *den rättsliga grunden* lagstiftaren bestämt, i enlighet med artikel 6. Utredarens förslagna 114 kap. 10 § är därför felaktig.¹⁹

Även om man inte anser att principer för databehandling (dataskyddsförordningen art. 5) är något som ska tillämpas av den som behandlar data, utan av den som ger databehandlaren rättslig grund att utöva myndighet, är det fortfarande i bästa fall onödigt att skriva in i en lag att det i själva verket är någon annan lag som gäller. I värsta fall skapar upprepningen förvirring, särskilt om det skulle visa sig att den svenska lagtexten efter tolkning av den europeiska lagtexten i EU-domstolen eller hos Europeiska dataskyddsstyrelsen i själva verket är felaktig (det vill säga, att artikel 5.1.b inte är vad utredaren har förutsatt att den ska vara). Det här kan skapa allvarliga problem för enskildas förtroende för myndigheternas datahantering, eftersom rättigheter de förväntar sig att de ska ha, eller skydd de förväntar sig få åtnjuta, kanske inte motsvarar rättigheterna och skyddet de egentligen åtnjuter.

Förslaget till 114 kap. 31 § kommer i kombination med att förslaget till Dataskyddslag²⁰ missade att gå igenom pseudonymisering och aidentifieringsåtgärder inverka mycket menligt på privatpersoners rättigheter. Man kan förvisso anse att de skyddsåtgärder som föreskrivits av EU:s lagstiftare i dataskyddsförordningen för vidarebehandling av uppgifter för arkivändamål samt vetenskapliga eller historiska forskningsändamål²¹ bör införlivas i mer allmän dataskyddslagstiftning än socialförsäkringsbalken (vilket de ju genom förordningen praktiskt sett också är) men eftersom regeringskansliet nu fått ett förslag från utredningen om Dataskyddslag med innebörden att skyddsåtgärderna från dataskyddsförordningen ställs på undantag i den svenska dataskyddslagen,²² kompliceras rimligen läget även för kap. 114 socialförsäkringsbalken.

¹⁹Se Dataskydd.net:s remissyttrande över Ds 2017:26 om dataskydd på kreditmarknader, s. 5.

²⁰SOU 2017:39

²¹Dataskyddsförordningen, skäl 156:

Behandlingen av personuppgifter för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål bör omfattas av lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter enligt denna förordning. Skyddsåtgärderna bör säkerställa att tekniska och organisatoriska åtgärder har införts för att se till att särskilt principen om uppgiftsminimering iakttas. Ytterligare behandling /.../ bör genomföras, när den personuppgiftsansvarige har bedömt möjligheten att uppnå dessa ändamål genom behandling av personuppgifter som inte medger eller inte längre medger identifiering av de registrerade, förutsatt att det finns lämpliga skyddsåtgärder (t. ex. pseudonymisering av personuppgifter). Medlemsstaterna bör införa lämpliga skyddsåtgärder för behandlingen av personuppgifter för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål.

²²Föreslagen dataskyddslag, 3 kap. 6–7 §§, samt 11 § och 4 kap. samma lag. Se SOU 2017:39.

Förslag till ändringar i förslaget till lag om behandling av personuppgifter inom verksamheten för Inspektionen för socialförsäkringen

Vi noterar att utredaren inte åtgärdar de brister som Datainspektionen lyfte fram med lagförslaget redan 2015.²³

Bestämmelsen i den föreslagna 2 § motarbetar själva syftet med dataskyddsförordningen, som ju är att privatpersoner ska få kännedom om och insyn i hur deras uppgifter behandlas.²⁴ Om Inspektionen för socialförsäkringen i själva verket har sitt maximala svängrum när de ryktesvägen och från tredje parter inhämtar uppgifter om privatpersoner har privatpersoner i realiteten inga möjligheter alls att bevaka sina rättigheter.

Påståendet i den föreslagna 7 § är missledande, och paragrafen är i sin helhet onödig. Det framgår redan att en rättslig grund enligt dataskyddsförordningen art. 6 som är giltig, är giltig. Det åligger sedan personuppgiftsansvarig att göra bedömningar enligt dataskyddsförordningen art. 5. Utredaren insinuerar att *vilka andra ändamål som helst* som av ett juridiskt faktum skulle kunna utgöra ändamål för uppgiftsbehandlingen, men detta är inte enligt dataskyddsförordningen art. 5.1.b alls sant. Artikel 5.1.b säger i själva verket att ändamål angivna i art. 89.1 i förordningen (arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål) inte ses som oförenliga med de ändamål varför uppgifterna samlades in.

Enligt art. 89.2 i förordningen får lagstiftaren emellertid inte skriva bort privatpersoners rättigheter i art. 14 i samma förordning. Kraven i art. 14.3.a uppfylls därtill lättast genom att man helt enkelt knyter förflyttningen av personuppgifter till detta register till ett samtycke (art. 6.1.a).

Förslaget i 8 § överensstämmer inte med kraven i dataskyddsförordningen artikel 10, eftersom utredaren inte kan redovisa att han fastställt ”lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter”. Utredaren förefaller ha trasslat in sig i resonemang kring art. 9 i förordningen, och därigenom missat konsekvenserna av andra delar i förordningen på inspektionens personuppgiftsbehandling.

Förslaget i 15 § är inte överensstämmande med dataskyddsförordningens art. 15. Begränsningar av rättigheter får bara göras av specifika skäl, som är proportionerliga och nödvändiga i ett demokratiskt samhälle.²⁵ Tyvärr har utredaren inte beretts med bästa möjliga grundutredningar, vare sig av utredningen Ny

²³Datainspektionen, Dnr 2529-2014, SOU 2014:67 Inbyggd integritet inom Inspektionen för socialförsäkringen.

²⁴Dataskyddsförordningen, skäl 7: ”Fysiska personer bör ha kontroll över sina egna personuppgifter.”

²⁵Dataskyddsförordningen, skäl 73:

Begränsningar med avseende på [...] tillgång till [...] personuppgifter [...] kan införas genom medlemsstaternas nationella rätt, i den mån de är nödvändiga och proportionella i ett demokratiskt samhälle för att upprätthålla den allmänna säkerheten [...], vad gäller [...] en medlemsstats övriga viktiga mål av allmänt intresse, särskilt om de är av stort ekonomiskt eller finansiellt intresse för unionen eller en medlemsstat, förande av offentliga register som förs av hänsyn till ett allmänt intresse, ytterligare behandling av arkiverade personuppgifter för att tillhandahålla specifik information om politiskt beteende under tidigare totalitära regimer eller skydd av den registrerade eller andras rättigheter och friheter, inklusive socialt skydd, folkhälsa och humanitära skäl. Dessa begränsningar bör överensstämma med kraven i stadgan och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

CHECKLISTA FÖR INBYGGT INTEGRITETSSKYDD (genom Datainspektionen):

- ✓ Minimera mängden personuppgifter som lagras i systemet.
- ✓ Använd uppgifter som bara indirekt pekar ut en individ.
- ✓ Ta bort känsliga uppgifter så långt det går.
- ✓ Ersätt namn med pseudonymer.
- ✓ Inte rutinmässigt ha med personnummer som fält.
- ✓ Begränsa åtkomsten till uppgifterna så långt det går.
- ✓ Säker autentisering vid åtkomst.
- ✓ Kryptering överallt, till exempel
 - ▷ Vid lagring av uppgifter.
 - ▷ Vid åtkomst över internet.
 - ▷ Vid åtkomst med mobila enheter.
 - ▷ I databaser.
- ✓ Loggning av åtkomster till uppgifterna.
- ✓ Stöd för säkerhetskopiering.
- ✓ Tydlig behörighetsstyrning.
- ✓ Möjlighet till säker utplåning av uppgifter.
- ✓ Automatiska funktioner för gallring av uppgifter.
- ✓ Logga för att enkelt kunna visa till vilka andra organisationer information har lämnats ut till.
- ✓ Stöd för samtycke och återtagande av samtycke.
- ✓ Funktioner för uppfyllande av förfrågningar om registerutdrag.
- ✓ Ett arbetsflöde som inte uppmuntrar till insamling av fler uppgifter än nödvändigt.
- ✓ Automatisk anonymering innan man använder uppgifter för statistiska skäl.

dataskyddslag²⁶ eller utredningen Brottsdatalag²⁷, som bägge helt har förbisett dataskyddsförordningens skrivelser om *pseudonymisering* och andra lämpliga säkerhetsåtgärder vid arkivering.²⁸ Kanske har utredaren därför förvirrats att tro att pseudonymisering är samma sak som anonymisering, och därför medför att enskildas rättigheter sätts ur spel! Så är emellertid inte fallet, vilket framgår genom samtidig läsning av dataskyddsförordningens art. 89.1 och skäl 153.²⁹ Undantag från de enskildas rättigheter *ska* oavsett pseudonymisering motiveras utifrån deras proportionalitet och nödvändighet i ett demokratiskt samhälle. Utredaren riskerar i stället att lura Inspektionen att den inte behöver genomföra sådana bedömningar.

Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1156) om receptregister

Lagen är onödig i sin helhet. Arbetsuppgifterna i 6 § och 12–19 §§ ingår antingen redan i E-hälsomyndighetens uppdrag, varför E-hälsomyndigheten själv i enlighet med ändamålsbegränsningen i art. 5.1.b, dataminimeringsprincipen i art. 5.1.c och lagringsminimeringsprincipen i art. 5.1.d kan bestämma hur den hanterar sitt register.

Eftersom sökbegränsningen i 9 § framför allt borde motiveras av lagstiftarens önskan att begränsa upprättandet av allmänna handlingen, är paragrafen onödig: registret är redan sekretesskyddat, och övriga fördelar av bestämmelsen täcks av bestämmelsen i dataskyddsförordningens art. 25 (inbyggt integritetsskydd). Faktum är att 9 § snarast kan verka begränsande för E-hälsomyndighetens förmåga att hitta ännu bättre sätt att bygga in integritetsskydd i 9 §: paragrafen lurar myndigheten att integritetsfunktioner i de tekniska lösningarna inte skulle vara deras ansvar.³⁰

Övriga bestämmelser i lagen löses också bättre genom redan befintlig allmän lagstiftning. Privatpersoner har till exempel redan rätt till registerutdrag enligt dataskyddsförordningen art. 15, och det saknas behov att genom speciallagstiftning kodifiera om detta ska ske med direktåtkomst eller på något annat sätt.

²⁶SOU 2017:39

²⁷SOU 2017:29

²⁸Se resonemang i våra tidigare remissyttranden över SOU 2017:29 och SOU 2017:39.

²⁹Dataskyddsförordningen, art. 89.1:

Behandling för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål ska omfattas av lämpliga skyddsåtgärder i enlighet med denna förordning för den registrerades rättigheter och friheter. Skyddsåtgärderna ska säkerställa att tekniska och organisatoriska åtgärder har införts för att se till att särskilt principen om uppgiftsminimering iakttas. Dessa åtgärder får inbegripa pseudonymisering, under förutsättning att dessa ändamål kan uppfyllas på det sättet.

Dataskyddsförordningen, skäl 153:

Medlemsstaterna bör på särskilda villkor med förbehåll för lämpliga skyddsåtgärder för de registrerade ha rätt att specificera och göra undantag från kraven på information, rätten till rättelse eller radering av personuppgifter, rätten att bli bortglömd, rätten till begränsning av behandlingen, rätten till dataportabilitet och rätten att göra invändning i samband med behandling av personuppgifter för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål.

³⁰Jfr. Peter Johanssons och Sofie Hellbergs studie *Att värna personlig integritet – en förutsättning för att nå målen med eHälsa* på s. 95 i Informationssäkerhet och organisationskultur, J. Hallberg, P. Johansson, F. Karlsson, F. Lundberg, B. Lundgren, M. Törner (ed.), Studentlitteratur, september 2017, Lund.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:543) om hälsodataregister

Bestämmelsen i den föreslagna 5 § motarbetar själva syftet med dataskyddsförordningen, som ju är att privatpersoner ska få kännedom om och insyn i hur deras uppgifter behandlas.³¹ Om den centrala förvaltningsmyndigheten i själva verket har sitt maximala svängrum när de ryktesvägen och från tredje parter inhämtar uppgifter om privatpersoner har privatpersoner i realiteten inga möjligheter alls att bevaka sina rättigheter.

Art. 14.3.a i dataskyddsförordningen uppfylls lättast genom att man helt enkelt knyter förflyttningen av personuppgifter till ett hälsodataregister till ett samtycke (art. 6.1.a). Särskilt eftersom det får antas att myndigheten som ägnar sig åt att upprätta dessa register i alla fall har någon kontaktväg till de patienter som berörs.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Det här är onödigt särreglering. Antingen har socialtjänsterna redan grund för sin personuppgiftshandling genom det myndighetsuppdrag de fått, eller så har de inte det. Alltså bör 7a § kunna tas bort. Motsvarande gäller 7 §: antingen ryms behandling av sådana här uppgifter inom myndighetsuppdraget och även inom dataminimeringsprincipen, lagringsminimering, och så vidare, eller så gör det inte det.

3 § är ett mysterium: varför specificera när lagen inte gäller? Socialtjänsten vet rimligen redan att den inte är en domstol, på samma sätt som en forskare eller brottsutredare borde veta att den inte är socialtjänst.

Förslag till lag om ändring i lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m.

Det största förändringsbehovet inom det här lagstiftningsområdet är att medverka i biobanker idag är obligatoriskt för personer som exempelvis vill ge blod, men inte ingå i en biobank. I stället för att utgöra ett specifikt samtycke för ett riktat ändamål, hanteras ofta samtyckeskrevet i biobankslagstiftningen som någonting man kan klistra på andra samtycken.

Detta kan förvisso tänkas hanteras inom ramen för dataskyddsförordningen art. 6.1.a, trots att de särskilda samtyckesbestämmelserna inom denna lag består.

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:258) om läkemedelsförteckning

Förslaget i 10 § 1 st 3 punkten, som hänvisar till 11 §, verkar i själva verket bara vara en onödig upprepning av rättigheterna i dataskyddsförordningens artikel 15. Varför? Dataskyddsförordningens artikel 15 gäller redan.

Förslaget i 10 § 1 st 5 punkten är en upprepning av rättigheter enskilda redan har i och med dataskyddsförordningen artikel 13.2.f. Sökbegränsningen måste ju tekniskt implementeras, varför den blir ett automatiskt beslutsfattande, och för direktåtkomst gäller samma resonemang. Om detta inte är fallet så är det i stället så att svensk lagstiftningen har en dramatiskt annorlunda förståelse för vad automatiskt beslutsfattande är. Det är uppenbart utifrån inklusionen av

³¹Dataskyddsförordningen, skäl 7: ”Fysiska personer bör ha kontroll över sina egna personuppgifter.”

profilering i dataskyddsförordningen artikel 22 att EU:s lagstiftare tagit sikte på den större diskussionen om *algorithmic accountability* som börjat trenda i USA, men som i EU-området kartlagts och studerat allt sedan EU-kommissionens flaggskeppsprogram *Future Identities in the Information Society* (1999-2006).³²

Informationssäkerhet på vårdområdet är ett mycket väl studerat område, och de tilltänkta säkerhetsmekanismerna för enskildas integritet som finns på detta område fungerar bevisligen mycket dåligt.³³ Många av de här specialreglerna borde helt tas bort. Det är inte *ändamålsenligt* att ha en stor uppsättning lagar som inte praktiskt bidrar till varken bättre integritetsskydd eller till bättre verksamhet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m

Ingen kommentar.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:496) om blodsäkerhet

Ingen kommentar.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa

Ingen kommentar.

Förslag till lag om ändring i lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler

Ingen kommentar.

Förslag till lag om ändring i patientdatalagen (2008:355)

Patientdatalagen (PDL) är ett praktexempel på en lagstiftning som fungerat mycket dåligt. Gävleborgs regionkommun har till exempel under nästan tio år, trots upprepade påpekanden från Datainspektionen, inte vidtagit åtgärder för att efterleva patientdatalagen.³⁴ Detta har också uppmärksammats av Integritetskommittén.³⁵ Utredarens förslag lär inte komma till rätta med några befintliga problem vid tillämpningen av lagstiftningen.

Förslag till lag om ändring i apoteksdatalagen (2009:367)

Utöver den nu föreslagna 16 §, som vi anser bör flyttas till en mer allmän lagstiftning för enskildas rättigheter, finns inget egenvärde i att alls ha kvar den här lagstiftningen.

Bestämmelserna i lagen följer redan av bestämmelser i dataskyddsförordningen, och det är inte klart att det blir enklare för varken apotek eller enskilda privatpersoner att behöva lära sig två lagar i stället för en.

³²Se <http://fidis.net>

³³SECURIT, Informationssäkerhet och organisationskultur, J. Hallberg, P. Johansson, F. Karlsson, F. Lundberg, B. Lundgren, M. Törner (ed.), Studentlitteratur, september 2017, Lund.

³⁴Datainspektionen, Dnr 1546-2016 om tillsyn enligt personuppgiftslagen (1998:204) – behörighetstilldelning, spärrar m.m enligt patientdatalagen riktad mot Hälso- och sjukvårdsnämnden i Region Gävleborg.

³⁵SOU 2017:52, kap. 7.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

Ingen kommentar.

Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622)

Ingen kommentar.

Förslag till lag om ändring i lagen (2012:263) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga organ

Ingen kommentar.

Förslag till lag om ändring i lagen (2012:453) om register över nationella vaccinationsprogram

Utöver den kritik vi redan framställt mot 6 § i denna lag, bör 7 § punkt 2 ändras så att den vaccinerades person- eller samordningsnummer inte sparas i registret utan personens samtycke. Eftersom EU:s dataskyddsförordning föreskriver att ”[y]tterligare behandling av personuppgifter för arkivändamål av allmänintresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål [kan] genomföras, när den personuppgiftsansvarige har bedömt möjligheten att uppnå dessa ändamål genom behandling av personuppgifter som inte medger eller inte längre medger identifiering av de registrerade”³⁶ är 7 § punkt 2 inte längre berättigad.

I allmänhet gäller att bestämmelser som den i 9 § kan verka förvirrande för Folkhälsomyndigheten. Eftersom de anges vara personuppgiftsansvariga i 1 § i lagen, är de redan ansvariga för att uppfylla dataskyddsförordningens krav på personuppgiftsansvariga. Det finns inget egenvärde i att ha dubbla bestämmelser, och gör det otydligt vilken sorts ansvar som kan eller får utkrävas av enskilda privatpersoner. Trasseltrassel.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:526) om behandling av personuppgifter i ärenden om licens för läkemedel

5 § i den här lagen följer redan av den befintliga och den föreslagna 4 § i den här lagen(!) Särskilt följer den av kraven i dataskyddsförordningens art. 25 (inbyggt integritetsskydd).

Vi upprepar inte våra synpunkter på ändamålsbestämmelser (8 §) här, utan hänvisar till kommentarer vi gjort tidigare.³⁷

Förslag till förordning om ändring i förordningen (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter

Ingen kommentar.

³⁶Dataskyddsförordningen, skäl 156.

³⁷Se t. ex. vårt remissyttrande över Ds 2017:26.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

Se analogt kommentarer på förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:707) om patientregister hos Socialstyrelsen

Den här lagen bör helt tas bort. Den bidrar inte med något särskilt skydd för enskilda utöver vad som redan finns i lagen (1998:543) om hälsodataregister, på vilken vi avgivit kommentarer ovan.

Deltagande i registret bör göras avhängigt den registrerades samtycke.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:708) om medicinskt födelseregister hos Socialstyrelsen

Den här lagen bör helt tas bort. Den bidrar inte med något särskilt skydd för enskilda utöver vad som redan finns i lagen (1998:543) om hälsodataregister, på vilken vi avgivit kommentarer ovan.

Deltagande i registret bör göras avhängigt den registrerades samtycke.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:709) om cancerregister hos Socialstyrelsen

Den här lagen bör helt tas bort. Den bidrar inte med något särskilt skydd för enskilda utöver vad som redan finns i lagen (1998:543) om hälsodataregister, på vilken vi avgivit kommentarer ovan.

Deltagande i registret bör göras avhängigt den registrerades samtycke.

Om deltagande i registret även fortsatt ska vara obligatoriskt, bör information avidentifieras. Personnummer, namn, och bostadsort bör maskeras till en sådan anonymitetskrets (mängd av privatpersoner inom vilken en enskild privatperson inte kan identifieras eller pekats ut) som är tillräcklig för att garantera anonymitet.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2003:766) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration

Antingen behöver socialförsäkringen uppgifterna i 2 § för att utföra sitt uppdrag, eller så behöver de inte uppgifterna. Om de inte behöver uppgifterna, får de inte lagra uppgifterna i enlighet med dataminimeringsprincipen i dataskyddsförordningens art. 5.1.c. Socialförsäkringen borde själv vara kompetent att bedöma vilka uppgifter de behöver lagra, och underställas tillräcklig insyn och transparens för att enskilda privatpersoner kan granska socialförsäkringens datagringsbeteende.

Antingen är 8 § onödig för att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten redan vet när de är personuppgiftsansvariga (och därför har personuppgiftsansvar, a-haha), eller så gör art. 26 i dataskyddsförordningen om delat personuppgiftsansvar att 8 § av det skälet är onödig. Det finns ingen poäng med att försöka omkodifiera Försäkringskassans redan befintliga personuppgiftsansvar, och i värsta fall kan det distrahera Försäkringskassan från sina förpliktelser enligt data-

skyddsförordningen eller dataskyddslag (alla på Försäkringskassan kan ju inte jobba heltid med att tolka dataskyddslagar, och lagstiftningen bör kunna göras begriplig även för dem på Försäkringskassan som inte har dataskyddsjuridik som sitt primära uppdrag). Detsamma gäller för Pensionsmyndigheten.

5a § är i konflikt med enskildas rättigheter och möjligheter att förutse hur uppgifter om dem själva sprids. Se även kommentarer på förslaget till lag om inspektionen för socialförsäkringen ovan.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2005:363) om läkemedelsregister hos Socialstyrelsen

Den här lagen bör helt tas bort. Den bidrar inte med något särskilt skydd för enskilda utöver vad som redan finns i lagen (1998:543) om hälsodataregister, på vilken vi avgivit kommentarer ovan.

Deltagande i registret bör göras avhängigt den registrerades samtycke.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2006:94) om register hos Socialstyrelsen över insatser inom den kommunala hälso- och sjukvården

Den här lagen bör helt tas bort. Den bidrar inte med något särskilt skydd för enskilda utöver vad som redan finns i lagen (1998:543) om hälsodataregister, på vilken vi avgivit kommentarer ovan.

Deltagande i registret bör göras avhängigt den registrerades samtycke.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2006:196) om register över hälso- och sjukvårdspersonal

Ingen särskild kommentar.

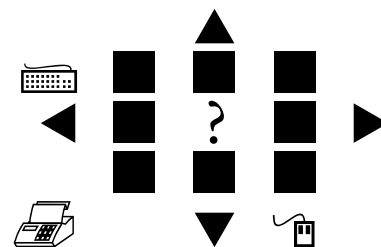
Förslag till förordning om ändring i förordningen (2008:194) om tandhälsoregister hos Socialstyrelsen

Den här lagen bör helt tas bort. Den bidrar inte med något särskilt skydd för enskilda utöver vad som redan finns i lagen (1998:543) om hälsodataregister, på vilken vi avgivit kommentarer ovan.

Deltagande i registret bör göras avhängigt den registrerades samtycke.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:1422) om behandling av personuppgifter i Statistiska centralbyråns verksamhet med framställning av statistik över kommunalt vårdnadsbidrag

Påståendet i den föreslagna 4 § är missledande. Det framgår redan att en rättslig grund enligt dataskyddsförordningen art. 6 som är giltig, är giltig. Det åligger sedan personuppgiftsansvarig att göra bedömningar enligt dataskyddsförordningen art. 5. Utredaren insinuerar att *vilka andra ändamål som helst* som av ett juridiskt faktum skulle kunna utgöra ändamål för uppgiftsbehandlingen, men detta är inte enligt dataskyddsförordningen art. 5.1.b alls sant. Artikel 5.1.b säger i själva verket att ändamål angivna i art. 89.1 i förordningen (arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål) inte ses som oförenliga med de ändamål varför uppgifterna samlades in.

Svarta lådan. Värdekedjorna i den digitala ekonomin och förvaltningen är redan väldigt komplicerade och svåra att bena ut. Vem som gör vad, vem som gör fel och vem man ska hålla ansvarig är inte lätt att reda ut. Om privatpersoners möjligheter att få information begränsas godtyckligt, blir privatpersoners ställning i den digitala ekonomin och förvaltningen väldigt svag.

Enligt art. 89.2 i förordningen får lagstiftaren emellertid inte skriva bort privatpersoners rättigheter i art. 14 i samma förordning. Kraven i art. 14.3.a uppfylls därtill lättast genom att man helt enkelt knyter förflyttningen av personuppgifter till ett statistikregister till ett samtycke (art. 6.1.a).

Vill man frånta individer rätt till samtycke, får man anonymisera uppgifterna (det vill säga, gå betydligt längre i aidentifieringen än vad en pseudonymisering skulle innebära). I praktiken kommer det sannolikt kräva helt andra arkiveringspraktiker i kommunerna.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:116) om register hos Socialstyrelsen över läkemedel som lämnats ut från apotek i Jämtlands län

Lagen bör tas bort. Enligt uppgifter till Dataskydd.net finns inte det här registret ens kvar. Utredningen har misslyckats inventera de register och system som faktiskt finns.

Det är inte uppenbart varför lagen (1998:543) om hälsodataregister inte redan täcker detta register. En extra lag om specifikt detta register kan inte antas ge någon större klarhet eller trygghet till enskilda privatpersoner, men gör hela registerförfattningsområdet rätt stort och förvirrat.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:306) om behandling av personuppgifter i Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets verksamhet i fråga om det statliga tandvårdsstödet

Resonemanget i föreslagen 4 § är som tidigare påtalats felaktigt.

Dessutom borde 8 § i lagen (en sorts friskrivning från verkets ansvar att lämna ut registerutdrag) expirera till förmån för dataskyddsförordningen art. 15.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2013:413) om kosmetiska produkter

Ingen kommentar.

Förslag till förordning om ändring i läkemedelsförordningen (2015:458)

Utredarens summering av konsekvenserna av utredarens förslag: ”Den skyddsåtgärd som föreslås införas i läkemedelsförordningen innebär ett förstärkt skydd av den personliga integriteten. I övrigt medför förslagen inte några konsekvenser för den personliga integriteten.”³⁸ Vad utredaren konkret menar med detta är att han försvagat skyddet av den personliga integriteten eftersom Läkemedelsverket och Läkemedelsföretagen berättat för utredaren att de vill kartlägga enskilda individer.³⁹ Notera att utredaren alltså inte som normalt, och som det är tänkt, föreställer sig att känsliga personuppgifter ska få behandlas av Läkemedelsverket och Läkemedelsindustrin för att framtida individualiserade behandlingar när

ALARM!

I allmänhet är det inte integritets-skyddande att lyssna på särintressen vars intressen inte nödvändigtvis överensstämmer med enskilda privatpersoners.

³⁸SOU 2017:66, kap. 16.4.

³⁹SOU 2017:66, s. 589:

Läkemedelsverket och Läkemedelsindustriföreningen har till utredningen framfört följande behov av att kunna behandla även de nytillkomna kategorierna [genetiska uppgifter, biometriska uppgifter, vår anm.]. .../ I takt med att läkemedelsbehandlingen blivit mer individanpassad tas allt större hänsyn till den enskilda patientens genetiska förutsättningar för att avgöra risken för biverkningar av olika läkemedel, varför behovet av att liksom i dag kunna behandla genetiska uppgifter sannolikt kommer att öka.

individens har samtyckt, utan att utredaren föreställer sig att det på grund av påtryckningarna från Läke-medelsverket och Läke-medelsföretagen är nödvändigt att ge *carte blanche* för sådan behandling *utan* individens samtycke. Detta kan svårligen begripas som en förstärkning av individens rättigheter, och det är direkt oärligt av utredaren att framställa det som så.

Mycket svagt. Närmast korrupt. Fy.

Förslag till förordning om upphävande av förordningen (1994:565) om vårdnadsbidragsregister.

Ingen kommentar.

Förslag till förordning om upphävande av förordningen (1998:156) med bemyndigande för Datainspektionen att meddela säkerhetsföreskrifter för socialförsäkringsregister

Ingen kommentar.

Källförteckning

1. Datainspektionen Dnr 998-2007 Beslut [mot Försäkringskassan] efter tillsyn enligt personuppgiftslagen (1998:204). <http://www.datainspektionen.se/Documents/beslut/2007-12-20-forsakringskassan.pdf>
2. Datainspektionen, Inbyggt integritetsskydd, 2012. <http://www.datainspektionen.se/lagar-och-regler/personuppgiftslagen/inbyggd-integritet-privacy-by-design/>
3. Datainspektionen, Dnr 2529-2014, SOU 2014:67 Inbyggt integritet inom Inspektionen för socialförsäkringen. www.datainspektionen.se/press/nyheter/2015/kritik-mot-brister-i-lagforstag/
4. Datainspektionen, Dnr 1546-2016 om tillsyn enligt personuppgiftslagen (1998:204) – behörighetstilldelning, spärrar m.m enligt patientdatalagen riktad mot Hälso- och sjukvårdsnämnden i Region Gävleborg. <http://www.datainspektionen.se/Documents/beslut/2017-04-25-region-gavleborg.pdf>
5. Dataskydd.net, remissyttrande över SOU 2015:39 Myndighetsdatalag. https://dataskydd.net/sites/default/files/sou201539_remissyttrande_dataskyddnet.pdf
6. Dataskydd.net, remissyttrande över SOU 2017:29 Brottsdatalag. https://dataskydd.net/sites/default/files/sou201729_remissyttrande_dataskyddnet_20170711.pdf
7. Peter Johanssons och Sofie Hellberg, *Att värna personlig integritet – en förutsättning för att nå målen med eHälsa* på s. 95 i Informationssäkerhet och organisationskultur, J. Hallberg, P. Johansson, F. Karlsson, F. Lundberg, B. Lundgren, M. Törner (ed.), Studentlitteratur, september 2017, Lund.
8. Regeringen, För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi (N2017/03643/D). http://www.regeringen.se/49adea/contentassets/5429e024be6847fc907b786ab954228f/digitaliseringsstrategin_slutlig_170518-2.pdf
9. SECURIT, Informationssäkerhet och organisationskultur, J. Hallberg, P. Johansson, F. Karlsson, F. Lundberg, B. Lundgren, M. Törner (ed.), Studentlitteratur, september 2017, Lund.
10. SOU 1972:47, Data och integritet. http://weburn.kb.se/metadata/729/SOU_8350729.htm
11. SOU 2015:39, Myndighetsdatalag. <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2015/04/sou-201539/>
12. SOU 2017:29, Brottsdatalag. <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2017/04/sou-201729/>

13. SOU 2017:39, Ny dataskyddslag. <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2017/05/sou-201739/>
14. SOU 2017:52, Så stärker vi den personliga integriteten. <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2017/06/sou-201752/>